

# הַלְבוּת שַׁבַּת סִימָן שִׁיז

ביאורים ומוספים

## סימן שיז

### דין קשיירה ועניבה בשבת

[משנ"ב בהקדמה]

קָשֶׁר שֶׁל קָיִמָא<sup>(1)</sup> וכו', שִׁיחָה קָף לְעוֹלָם<sup>(2)</sup> וכו', שְׁאֵינוּ קוֹצֵב זְמַן בְּדַעְתּוֹ לְהַתִּירוֹ<sup>(3)</sup>, שִׁישְׂאָר קָף לְעוֹלָם וְכַפְלִי<sup>(4)</sup>.

1) ואף שגם בשאר המלאכות אין חייבים עליהן אלא כשנעשות על ידי מעשה בר קיימא, כמבואר בגמ' (שבת קב, ב וקד, ב), ביאר הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פל"א ס"ק א) שאין שאר המלאכות דומות למלאכת קושר, שבכל המלאכות אין צורך אלא שהמעשה מצד עצמו יהיה בר קיימא, ואילו במלאכת קושר, מלבד שצריך שיהיה הקשר בר קיימא מצד עצמו, צריך אף שיעשה על דעת לקיימו ולא על דעת להתירו. וכעין זה כתב הגר"י איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' ב אות ג ד"ה ולכן).

ובטעם הדבר שוק במלאכת קושר צריך שתיעשה המלאכה על דעת לקיימה, כתב הגר"י איערבך (שם) שבשאר המלאכות על ידי עשיית המלאכה נוצר דבר חדש, כגון במלאכת כותב על ידי הכתיבה נוצר כתב, מה שאין כן במלאכת קושר שעל ידי הקשיירה לא נוצר שום דבר חדש, אלא רק מתחברים שני דברים שקיימים זה מכבר, ולכן אין לחייב אלא על קשיירה הנעשית על דעת שתתקיים, שבאופן זה נעשים שני הדברים הנקשרים כגוף אחד, והרי זה דבר חדש הנוצר על ידי המלאכה.

2) ומשמע שאם אין קושרו לעולם, אף שקושרו לזמן מרובה אין זה נחשב קשר של קיימא, וכן כתב השו"ע הרב (ס"א), ושלל מדעת המג"א (ס"ק א) שכתב שגם קשר העומד להתקיים לזמן ארוך נחשב קשר של קיימא.

הקשר ב' חוטים זה לזה, ודרכו לשנות מדי פעם את מיקום הקשר על ידי הרפיייתו והידוקו במקום אחר, כמו שמצוי בתפילין העומדות להשאלה שכל מי ששואלן משנה את מקום הקשר באופן שיתאים למידת ראשו. דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ד ס"ק ב עמ' רטו) שהרפייית הקשר אינה מבטלת ממנו שם קשר של קיימא, כל עוד שאין מתירים את הקשר לגמרי.

3) דעת הקושר קובעת את ההתייחסות לקשר רק בקשר סתם, שחושב עליו שיהיה לקיימא, אולם בקשר שדרך העולם לעשותו לקיימא, הוא חושב עליו להתירו, כתב בביה"ל (ד"ה הקושר) שאין מתחשבים בדעתו, הקשר יחשב קשר של קיימא אף שדעתו להתירו.

וכן קטן או שוטף שעשו קשר על דעת שיעמיד לעולם, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שם) שנראה שדין הקשר בקשר של קיימא, שאף על פי שקטן ושוטף אין להם מחשבה, מ"מ מעשה יש להם, וכיון שעשו קשר שיכול להתקיים לעולם, ולא עשאוהו על דעת להתירו, נחשב הוא בקשר שעומד להתקיים עלולמה.

וקשר שנעשה נאוליו, ולאחר מכן החליט הבעלים להשאירו לעולם, הסתפק הגר"י איערבך (שש"כ פט"ו הע' קצד) אם דינו בקשר של קיימא. והוסיף, שאף שכשמתירו דאי שאינו רוצה בו עוד, נמצא שמעתה הוא חושב על הקשר הזה שלא יהיה קשר של קיימא, מ"מ אין בכך מחשבה זו לבטל את מחשבתו הראשונה.

אך הוסיף הגר"י (שש"כ ח"ג שם) שבשורת אבני נזר (ארוח סי' קפא אות ד) צידה, שאף שלענין טומאה אין מחשבה מוציאה מידי מחשבה, מ"מ בשאר עניני התורה מחשבה מוציאה מידי מחשבה, ולכן מיד כשחשב עליו להתירו בטל ממנו שם קשר של קיימא [אמנם על המחשבה עצמה שמבטלת מהקשר שם קשר של קיימא, כתב בשו"ת אבני נזר (שם) שדאי שאינו חייב, שהרי התורה אסרה מלאכה ולא מחשבה].

הקושר קשר בבגדו של חבירו בלא רשותו, ודעתו שיחזיקים הקשר לעולם, כתב בשו"ת מהר"ל דיסקין (קו"א סי' ה אות לה) שאין זה נחשב קשר של קיימא, אלא אם כן עשה זאת ברשות חבירו. ובטעם הדבר ביאר הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ד ס"ק ב עמ' ריט-רב) שאין זה מחמת שאין אדם אסור דבר שאינו שלו, אלא שקביעת מצב הבגד תשם הקשר אינה יכולה

להיעשות אלא על ידי הבעלים. או על ידי מי שהורשה על ידם לכך. וקשר שבדרך כלל רגיל לקושרו ליותר מיום אחד, ועתה כשורצה לקושר בשבת חושב להתירו במוצאי שבת כדי לעשותו קשר שאינו בן יומנו, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ד ס"ק ח עמ' רכח) שאין הדבר תלוי בדעתו עתה, אלא בדרך רגילותו. ולכן מי שרגיל להניח את מנעליו כשדום קשורים תמיד בקשר על גבי עניבה [שאסור לעשותו ליותר מיום אחד, כמובא במשנ"ב להלן (ס"ק כט)], אסור לו לקושרם בשבת אף על דעת להתירם במוצאי שבת, כיון שדרכו להשאירם קשורים תמיד.

4) וקשר שעושים אותו לזמן מסוים, וכשעובר הזמן ואין בו עוד צורך משליכים אותו כמות שהוא לאשפה וכדו', כגון קשר העשרה בשקית אשפה הנזרקת לפח האשפה, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ד ס"ק ב) שדינו בקשר של קיימא, כיון שבפעל אין הוא עומד להיות מותר לעולם, וכן היא דעת הגר"י אלשייב (נשמת אברהם מהדו"ב ס"ק א). [וכעין זה כתב השו"ע הרב (סי' חרנא ס"ז) לענין קשר הנעשה בלולב, שכיון שאינו מתכוון להתירו עולמית דינו בקשר של קיימא אף שלאחר התג אין לו כל צורך בקשר הזה. וכן נראה מדברי רש"י בסוכה לג, ב ד"ה הותר אגרו].

וכן היתה דעת הגר"י איערבך (שש"כ פל"ה הע' טג) בתחילה, ומטעם זה אסר להדיק איספלנית על גבי תחבושת [מחמת מלאכת תופר, שדעתו (שש"כ פט"ו הע' רט ורסד, ובח"ג שם) שלהלכה אסורה רק כשתופר לקיימא], אף שלאחר זמן משליכים את התחבושת עם האיספלנית שעליה. אולם לבסוף (ח"ג שם) חזר בו, ודעתו שדינו של הקושר על מנת להשליך את הקשר לאשפה כיון הקושר קשר על מנת להתירו תוך זמן קצר, וציון שגם בשו"ת מהר"ל דיסקין (קו"א סי' ה אות לה) הכתפק בכעין זה. וכן צידד בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' כז) שיש להתיר כבי האי גוונא. משום שאין לקושר צורך בקשר, ולא אכפת לו שיתנתק. [ראה מה שכתב הגר"י איערבך שם לחלק בין קשר של לולב לשאר קשרים].

ומטעם זה, הקשר שעושים הרפאים בחוט התפירה של חתך או של ניתוח, שתיולת היא להשאירו שם לזמן הנצרך ולאחר מכן להוציאו ולהשליכו בלא להתירו, דעת הגר"י איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לד ס"ק לב, נשמת אברהם שם) שאין דינו בקשר של קיימא, ואין בעשייתו איסור מן התורה [ולפיכך מותר לעשות ולהתיר קשר זה אף לחולה שאין בו סכנה]. מאידך, דעת הגר"י אלשייב (נשמת אברהם שם) שקשר זה נחשב קשר של קיימא, ולכן אין לעשותו או להתירו אלא במקום שיש פיקוח נפש. [על תפירה בנזק האדם אם אסורה משום תופר, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' שמ ס"ק כז)].

ולענין הדבקות סרטי הדבקה על גבי הטיטול אחרי הסרתו מהתינוק, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' שמ ס"ק כח).

[משנ"ב ס"ק ה]

לא מקרי של קָיִמָא קָלָל וְיִתְרָ לְכַתְּמָה<sup>(5)</sup>.

5) ולמעשה, כתב בביה"ל להלן (ס"ד ד"ה שאינם) שבמקום הצורך יש להקל שכל שמתירו תוך ז' ימים לא נקרא קשר של קיימא כלל, אך לכתחילה יש להחמיר כדעה הראשונה. וכן כתב להלן (ס"ק בא וכט), ובשע"צ לקמן סי' שכח ס"ק נב. ולעיל (סי' שיד ס"ק מו), שכל קשר שעשוי להתקיים יותר מיום אחד אסור לכתחילה לקושרו או להתירו.

[ביה"ל ד"ה הקושר]

שְׁלֵא לְהַקְטִים בְּתַמִּידוֹת<sup>(6)</sup> וכו', דְּלֹא קָבְרֵי קְשָׁר<sup>(7)</sup> וכו', אִין דְּרָךְ שֶׁל הַקְּשֶׁר הָאֵהָ לְהַקְטִים<sup>(8)</sup> וכו', וּמְדַאֲרִיתָא אֲסוּרָה<sup>(9)</sup>.

6) וכו"מ יש בקשרתו איסור מדרבנן, אך כל זה אינו אלא בקשר שעשוי להחזיק מצד עצמו, וכענין בני אדם נחשב הוא בקשר, אולם קשר שעומד מצד עצמו להיות ניתן ואין בני אדם מחשיבים אותו בקשר, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ד ס"ק ב עמ' רז) שאינו נחשב קשר כלל ואין **המשך במילואים עמוד 41**







## הלכות שבת סימן שמו

## המשך מעמוד קכו

שאין הכרח שימות מיד בשעת גייעת החץ, ובאותה שעה נשללה ממנו חירותו, ואם אירע שמת מיד, יתחייב שתיים, משום צידה ומשום נטילת נשמה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פ"ד הע"ג), שבארפן זה מלבר איסור נטילת נשמה, עובר הוא גם על איסור צידה. מאידך, הגר"ש אויערבך צידד (שולחן שלמה ס"ק ט אות כ"ג), שהזרק חץ על בעל חיים הורגו, על איסור צידה אינו עובר, מפני שעל ידי מעשה זה הבעל חיים אינו נחשב כיצוד, כיון שמת.

## [ביה"ל ד"ה או]

משום שעיניקם תתעוררות וקשיבי כנצודין<sup>(17)</sup> וכו', אין דרך צידה כנצודין<sup>(18)</sup>. משמע שאסור לצודם לכתחילה, אלא שאם צד, הרי הוא פטור. אמנם, לקמן (סי' תצ"ו ס"ק יז) כתב שתרנגולים שעיניהם מתעוררות בלילה, מותר לצודם ביום טוב אף לכתחילה. ובאר הגר"ש אויערבך (ש"ש"כ פכ"ז הע"ב ק"ב), שכשבת הם מוקצה ולכן אסור לצודם, מה שאין כן ביום טוב. שמוטר לשוחטם ולאוכלם.

(18) וללחוש על נחשים ועקרבים, כדי שלא יהיו יכולים לזוז ממקומם ולהזיק, כתב לקמן (סי' שכ"ח ס"ק קמ"ג) שמוטר, מפני שזו אינה צידה טבעית. ובאר הגר"ש קרליץ (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' כג), שמטעם זה אין הדבר אסור מדאורייתא, והטעם שהותר ולא נאסר מדרבנן הוא מפני מניעת ההזיק. והקהלות יעקב (ב"ק סי' מה אות ב) ביאר, שהלחישה נחשבת כמעשה הנעשה בלאחר יד, והטעם שלא נאסר הדבר מדרבנן הוא מפני שעל דברים הנעשים בדרך סגולה לא גזרו חכמים. והגר"ח קניבסקי כתב (דרך אמונה פ"א מהל' שמיטה יובל ה"ז, ביה"ל ד"ה סוקרין), שבשבת הקפדה התורה שאדם יגח ולא יעשה מלאכה, ולכך לחישה, שאין בה שום מלאכה, לא נאסרה. ונחש שלחשו עליו, ורצה האדם לתופסו, הסתפק הגר"ש קרליץ (שם) אם מותר, שהרי יש תועלת בצידו, מפני שהלחש נמוג במשך הזמן, ולכן יתכן שאסור לתופסו מדרבנן.

## [ביה"ל ד"ה הו]

דומיא דמאי דאיהא בתוספתא דאם צדו אחד ונתנו לחברו, השני פטור<sup>(19)</sup>. ולענין איסור, דעת הגר"ש קרליץ (תורת המלאכות צד ס"ק פג) שמכלב שצד לא נאסר לקחת, אך מיד אדם שצד אסור לקחת, מפני שרק כשעבר הראשון על איסור צידה, נאסר על השני להמשיך את פעולתו [וראית הביה"ל מהתוספתא היא רק לענין הפטור מדאורייתא].

## הלכות שבת סימן שיז

## המשך מעמוד קלא

והגר"ש קרליץ (חוט שני ח"ב פל"ד ס"ק ב עמ' ר"ט) ביאר, שבקשר העשר להתקיים והאי שלא תועיל דעת הקושר שלא לקיימו, ולכן בסנדל של איש אחד לא תועיל דעת הקושר להתירו, אלא שסנדל של שני אנשים נחשב כמציאות חדשה שבה הרגילות היא לקושר קשר שאינו של קיימא, והקשר בסנדל זה אינו נקרא כלל עשוי להתקיים.

(9) וכן קשר שדרך העולם לקיימו ליותר מיום אחד, ואילו דעת הקושר להתירו בו ביום, דעת הגר"ש קרליץ (איל משולש עמ' קמ"ד) שאסור לקושרו, שאף בו יש לילך אחר מנהג העולם.

אמנם בקשר שדרך העולם לקושרו לזמן מוגבל, ודעת הקושר שלא להתירו לעולם, משמע בהקדמת המשני שהולכים אחר דעת הקושר ונחשב בקשר של קיימא.

הרצה לברוח ולעגן את אשתו, כתב המשני"ב שם (ס"ק יד) שמוטר לחבושו.

ולענין פריסת מצודה כדי לתפוס תינוק הטובע, כתב בספר קובץ (על הרמב"ם פ"י משבת ה"ב) שהיא תולדה של מלאכת צידה, וצידד בשו"ת אבני נזר (ארו"ח סי' קפט אות כב) שאין נהגת צידה אלא בתינוק, מפני שמשונו אל אביו, ולא באדם גדול, שאינו משיבו אלא לעצמו ולחיו. וכן דעת הגר"ש אויערבך (ש"ש"כ פכ"ז הע"ב ק"ב) שאין איסור צידה באדם, מפני שהוא נמצא תמיד בחברת בני אדם, ואינו מעלה ברעתו לברוח מהם, ובורח הוא רק מפני שופטים ושוטרים.

הוסיף, שפריסת רשת לאדם טובע אינה נחשבת צידה, מפני שרצונו של הטובע שיתפסהו, ועוד, שבעודו טובע גם בלי זה אין לו חירות ושלטיטה על עצמו. אכן העיר (ח"ג שם), שהאגלי טל (בורח ס"ק יא בח"ג) הסתפק שמא נהג איסור צידה אף בדגים מתים, אף על פי שאין להם חירות כלל, מפני שצד אותם מהים העומד לשוטפם. אכן שו"ת הברח מבני אדם ומתבודד ביערות ומדברות, יש לדון שנחשב כרבר שמינו ניצוד.

## [משנ"ב ס"ק יג]

[כן מ'ש'מ'ע מ'ה'פ'ר'א ס'ע'י'ר'ק'ט'ן וכו', ו'ה'ב'מ'פ'ס' א'ין ס'ו'כ'ר כ'ן].<sup>(16)</sup> ובביאור הטעם שאין הדברים נחשבות דבר שבמינו ניצוד, אף על פי שרגילים להשתמש בהן לצורך עשיית דבר, כתב בשו"ת אבני נזר (ארו"ח סי' קפט אות כ"א), שהואיל ובעל כרחו צריך להניח לצאת בימות החמה כדי למצוץ מהפחים שבשדה, על כן אין הדרך לצודן לצורך. והגר"ש קרליץ ביאר (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' כג), שכיון שאין שימוש לאדם בגוף הדבורים, אלא רק בפעולת יצירת הרבש, ולצורך זה צריכות הן להיות חופשיות, אם כן אף כשהוא צד אותן, אין מטרתו ותכליתו לצודן ולתופסן אלא כדי לשחררן בבורח, ולכן אין נחשבות דבר שבמינו ניצוד.

(16) ובביאור הטעם שלדעת הרמב"ם הנכים אינם נחשבים כדבר שבמינו ניצוד, ביאר הגר"ש קרליץ (שם), שהוא מפני שאין הדרך לצודם ולאחר מכן להורגם, אלא הדרך היא להורגם מיד, ואילו מלאכת צידה אינה אלא כשצד ובכך מונע את חירות הבעל חיים בעודו חי. והוסיף, שדגים, אף על פי שמוציאים אותם נן המים, ועומדים הם למות, מ"מ נחשבים הם כדבר שבמינו ניצוד, כיון שבשעה שמוציאים אותם מהמים עדיין לא מתו.

אמנם למעשה, דעתו (תורת המלאכות הצד ס"ק קכ"א) שאין הלכה כרמב"ם בזה, והזרק חץ על בעל חיים הורגו, חייב משום צידה, כיון

